

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 225

NEBEVİ ÖĞRETİDE ESTETİK ANLAYIŞ

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKYÜZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

1. Baskı: Ekim 2016

ISBN: 978-605-9652-12-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

NEBEVİ ÖĞRETİDE ESTETİK ANLAYIŞ

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKYÜZ
(Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Ankara 2016

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKYÜZ

Akçaabat'ta doğdu (1973). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi (1993). Aynı Üniversite'ye bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Hadis) Anabilim Dalı'nda "*Demîrî ve Hayâtu'l-Hayevân adlı Eseri Işığında Hadis Anlayışı*" isimli teziyle Yüksek Lisansını tamamladı (1997). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Hadis) Anabilim Dalı'nda "*el-Câhız'ın Sünnet/Hadis Anlayışı*" adlı teziyle doktorasını tamamladı (2004). Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda öğretmenlik ve idarecilik yaptı (1995–2010). Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü'ne öğretim üyesi olarak atandı (2010). Aynı bölümde 3 yıl süreyle bölüm başkanlığı yaptıktan sonra Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne atandı (2013). Hâlen aynı üniversitenin Temel İslam Bilimleri Hadis Anabilim Dalı'nda Yrd. Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Eserleri

el-Câhız'ın Sünnet/Hadis Anlayışı, Ankara Okulu Yayınları, 2014.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	9
ÖN SÖZ	17
GİRİŞ	17
A.ESTETİK KAVRAMI VE TARİHÇESİ	17
1.Estetik Kavramının Tanımı ve Konusu	17
1.1.Estetiğin Tanımı	17
1.2.Estetiğin Konusu	21
1.2.1.Güzel Kavramı	23
1.3.Estetik İlminin Tarihi	25
1.3.1.Batı Dünyasında Estetik	26
1.3.1.1.İlk Çağda Estetik	26
1.3.1.2.Helenistik Dönemde Estetik	29
1.3.1.3.Ortaçağda Estetik	31
1.3.1.4.Çağdaş Dönemde Estetik	32
1.3.2.İslam Düşünce Tarihinde Estetik	37
B.KUR'AN'IN ESTETİĞE BAKIŞI	45

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERDE ESTETİK FENOMENİYLE İLGİLİ TEMEL TERİMLER	53
1.Hüsün	53
2.Cemâl ve Cemîl.....	63
3.Tayyib.....	67
4.Ziyet/Bir Şeye Eklenen Güzellik, Süs	71
5.Nimet.....	73
6.Sürûr.....	78
7.Taacüb	80
8.Huliy/Süs.....	87
9.Zuhrûf/Süs, Gösterişli Ziyet	90
10.el-Latîf/Hoş, Çekici	93
11.el-Behce/Güzellik, Sevinç, Hoşluk	95
12.el-İbdâ'/Bir Şeyi İlk Kez ve Benzersiz Meydana Getirme	96

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN ESTETİK DÜNYASI.....	99
1.Güzel Giyinme	100
2.Güzel Koku.....	108
3.Her İşin Güzel Yapılması.....	113
4.Söz Estetiği.....	119
4.1.Hz. Peygamber'in Şiir ve Şairlere Bakışındaki Estetik Boyut	126
5.Ses Estetiği	131
6.İsim Vermede Güzellik	133
7.Davranışlarda Estetik Boyut	137
7.1.Hüsn-i Zan/Güzel Zanda Bulunmak.....	141
7.2.Sabr-ı Cemîl/Güzel Sabır	142
7.3.Güzel Örneklik.....	144
8.Güzel Ahlâk.....	146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN HAYATINDA ESTETİĞİN YERİ.....	153
1.Yemek Yeme ve Su İçmesindeki Estetik Boyut	153
2.Oturuş Tarzındaki Estetik Boyut	157
3.Yürüyüşündeki Estetik Boyut	158
4.Şakalaşmasındaki Estetik Boyut	160
5.Gülüş ve Ağlayışındaki Estetik Boyut.....	161
6.Şemalindeki Estetik Boyut.....	164
7.İbadetlerinde Estetik Boyut	174
8.Dualarında Estetik Boyut	181
9.Çevreye Bakışındaki Estetik Boyut	184
10.Sözlerinde Cennetin Estetik Boyutu.....	187
SONUÇ	193
BİBLİYOGRAFYA	199
DİZİN	216

KISALTMALAR

AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
a.s.	: Aleyhisselam
b.	: bin, ibn
bt.	: binti
Bkz./bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâluhu
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
E.Ü.	: Erciyes Üniversitesi
H	: Hicri
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
krş.	: Karşılaştırınız
M	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ.	: Milattan önce
nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölüm tarihi
ra	: Radıyallâhu anh/anhâ
s.	: Sayfa
sav	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
tahk.	: Tahkik eden
ts.	: Baskı tarihi yok
tsh.	: Tashih eden
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
vd.	: Ve devamı, ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri
yy.	: Yayın yeri yok

ÖN SÖZ

Yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratan, bize güzeli, güzelliği sevdiren ve bizleri güzel görünmeye meyilli kılan Yüce Rabbimize hamd olsun. Bizleri güzel ve güzellikle tanıştıran, güzellik ve zarafete meftun, adı güzel kendi güzel Hz. Muhammed'e sayısız salât ve selam olsun.

Güzellik, insanoğlunun yeryüzüne ayak bastığından beri üzerinde düşündüğü bir kavramdır. Gerçekten de güzel ve güzellik duygusu, tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde yaşayan insanlarda farklı şekillerde bulunmuş ve bulunmaya da devam etmektedir. Her beşerde güzele eğilim vardır. Güzellik anlayışından yoksun, güzelle ilgilenmeyen insandan bahsetmemiz pek mümkün değildir. Nitekim günlük yaşantımıza baktığımızda, her birimizin farklı durum ve davranışları, çeşitli nesne ve duyguları güzel sözcüğü ile nitelendirdiğimiz görülmektedir. Örneğin bazılarımız harika bir camiyi, masmavi gökyüzünü ve yeşil ovaları, bazılarımız ise kırmızı gülleri, makamına uygun okunan bir ezanı, muhtaçlara yardım eden bir zengini ve yetimlerin başını okşayan bir adamı “güzel” sözcüğüyle vasıflandırır. Ayrıca her insanın bir topluluğun karşısına çıkarken güzel görünmeye, en azından çirkin görünmemeye özen gösterdiği bir gerçektir. Bununla birlikte herkesin güzel ve güzellikle ilişkisinin aynı yoğunlukta olmadığı da aşîkârdır.

İnsan akleden ve fikir üreten bir varlık olması yanında aynı zamanda bazı davranışlar karşısında hoşlanan ve sevinen, bazılarına ise üzülen ve ağlayan bir varlıktır. O, bu tür his ve duygularının neticesi olarak etrafında olup bitenlere veya nesnelere iyi, kötü, güzel ve çirkin gibi bir takım estetik değerler yüklemektedir. Şüphesiz insan, bu tür değerleri kullanırken içinde bulunduğu

ortamdan, yetiştiği kültürden ve inançlarından büyük oranda etkilendir. Bunun neticesi olarak da Müslümanların estetik anlayışının temelini Yüce Allah'ın ayetleri ve Hz. Peygamber'in hadislerinin belirlediğini söyleyebiliriz.

İşte bu çalışmada, Hz. Peygamber'in bugüne kadar üzerinde pek konuşulmayan ve pek yazılmayan estetik/güzellik anlayışını ele almaya çalışacağız. Çalışmada Hz. Peygamber'in fizikî, manevî ve ahlâkî açıdan "güzellik" olgusuna bakışı tespit edilecektir. Ne var ki hayatın bütün yönleriyle ilgisi olan estetik algının, her yönüyle sınırlı bir çalışmada genişçe ele alınması oldukça zordur. Binaenaleyh, bir yüksek lisans tezi hariç, Türkçe hadis literatürü bağlamında bir ilk çalışma niteliği arz edecek olan bu incelemede, konu estetik algının temelini oluşturduğunu düşündüğümüz "âdâb" merkezli bir çerçevede ele alınacaktır. Bu yüzden Hz. Peygamber'in sanat yönü olan faaliyetler; O'nun inşa ettiği mescitlerdeki mimari estetik, evine, çarşısına, mahallesine ve şehre kattığı estetik boyutlar gibi meseleler, O'nun sanata bakışı bağlamında değerlendirildiği için bu eserde yer almamıştır. İşte tam bu noktada bazıları, yeni ve batıya ait bir mefhum olduğunu ileri sürerek estetik kavramı ile Hz. Peygamberin bir arada zikredilmesinin beyhude bir uğraş olduğunu düşünebilir. Oysa Hz. Peygamber'in estetik anlayışını tespit edebilmenin, günümüz insanın bir kesiminde var olan bazı kanaatlerin değişmesine vesile olacağı kanaatindeyiz. Bu çalışma sonucunda görülecektir ki, Müslüman kimliğini ön planda tutan kimselerin lideri olan Hz. Peygamber, kendi toplumunun kültürünü en ince ayrıntısına kadar bilen ve bu kültürü Kur'anî anlayışa göre revize eden, zarif, nezaket ve zevk sahibi, şiiir ve güzellikten anlayan bir peygamberdir. Aralarında yetiştiği bedevi insanları, giyimlerinden dillerine, davranış biçimlerinden yaptıkları işlere ve yaşadıkları mekânlara, sosyal hayatlarından eşya kullanımlarına kadar hayatın her alanında takdire şayan bir güzellik anlayışıyla tanıştırmıştır. Hz. Peygamber, henüz bir kavram olarak ortaya çıkmamış olan estetik mefhumuna, hüsün, cemâl, cemîl ve tayyib gibi terimler aracılığıyla gönderme yaparak Müslümanların estetik anlayışına sahip insanlar olarak yetişmelerini sağlamayı hedeflemiştir. Nitekim Müslümanlar da yaşadıkları

dünyayı daha farklı algılamaları için estetiğe olan yaklaşımlarını, hep bu kavramlar üzerinden temellendirmeye çalışmışlardır. Ancak bu kavramlardan türetilen “el-Cemâliyyât”, “İlm-i Hüsn” ve “Bediyyât” gibi isimlendirmelerin günümüz felsefe literatüründe pek kullanılmayışı bizi “estetik” sözcüğüne yönlendirmiştir.

Şunu belirtelim ki Hz. Peygamber’in nebevî öğretisinde estetikle ilgili birçok malzeme bulunmaktadır. Bu malzemenin tespitinin yapılarak yeniden değerlendirilmesi, öncelikle Müslüman olmamızın bir gereğidir. Öyle inanıyoruz ki bu çalışmada, güzel ve güzellik kavramı hakkında elde edeceğimiz sonuçlar, Müslümanların estetik anlayışlarına katkıda bulunacak ve bu konuda yapılacak çalışmaların artmasına vesile olacaktır. Umarız ki atılacak bu adımlar sayesinde, Müslümanlar yaşamlarında güzelliğe, güzel davranışa, güzel duymaya, güzel düşünmeye, güzel yapmaya, güzel söylemeye ve güzel olanı güzel bir şekilde gerçekleştirmeye gayret edeceklerdir. Ayrıca bu ve benzeri çalışmalar, hayatı boyunca estetiği söz ve davranışlarına hâkim kılan bir peygamberin farklı açılardan tanınmasına da vesile olacaktır.

Bu çalışmada Hz. Peygamber’in estetik anlayışını mümkün olduğu kadar sade bir dille ve temel klasik hadis kaynaklarına müracaat ederek ele almaya çalıştık. Bunun için araştırmamızı Kütüb-i Sitte rivayetleriyle sınırlandırdık ve gerekli görülen yerlerde klasik hadis edebiyatının diğer eserlerini de incelemeye dâhil ettik. Bundan dolayı zaman zaman sıhhat durumu tenkit edilen rivayetlere de eserimizde yer verdik. Çalışmamız esnasında ayrıca hadis şerhlerine müracaat ederek selefın bu konudaki görüşlerini de aktarmaya gayret gösterdik. Bu araştırmamızda yer alan hadislerin temel hadis kaynaklarını verirken “*el-Mu’cemü’l-Müfrehes li Elfâzi’l-Hadîsi’n-Nebevî*” adlı eserdeki sistemi kullandık. Çalışmamızda hadislerin senet tenkitlerine pek yer vermedik ve hadislerin yanında yer yer ayetlere de müracaat ettik. Hz. Peygamber’in estetik/güzellik anlayışını ise bir filozof yaklaşımı ile değil, bir hadişi bakış açısıyla ele aldık.

Çalışmamızın **giriş** kısmında estetik ve onunla ilişkili olan kavramların tanımları ve konusu hakkında bilgi verdik. Ayrıca

estetiğin insanlık tarihi boyunca nasıl bir değer taşıdığını belirlemeye, batılı filozoflar ve Müslüman düşünürlerin bu konudaki düşüncelerini tespit etmeye çalıştık. Bunlara ilaveten Kur'an-ı Kerim'deki güzellik anlayışı hakkında da kısaca bilgi verdik.

Şüphesiz Hz. Peygamber'in estetik anlayışını tespit edebilenin ilk yolu, hadislerde bu konuyla alakalı kavramların anlamsal kodlarını araştırmak olmalıydı. Bunun için **birinci** bölümde, öncelikle Hz. Peygamber'in hadislerinde estetik konusuyla ilgili çeşitli kavramlar ve mefhumları tespit ettik. Hüsün, cemâl ve cemîl, tayyib, ziyinet, nimet, sürûr, taaccüp, huliyy, zuhrûf, el-latîf, el-behce ve el-ibdâ' gibi birçok estetik kavrama yüklenen değer yargılarını irdelemeye çalıştık. Zira Hz. Peygamber'in estetikle ilgili kavram dünyasını anlayabilmek, ancak bu mefhumların doğru kavranabilmesiyle mümkün olacaktır.

Çalışmamızın **ikinci** bölümünde, Hz. Peygamber'in estetik ve güzellik dünyasını tespit etmeye çalıştık. Bunun için sünnet ve hadislere baktığımızda, estetik duygu ve estetik haz ile ilgili birçok rivayet bulunduğunu gördük. Müslümanların güzellik anlayışlarını şekillendirecek güce sahip olduğuna inandığımız bu rivayetleri, güzel giyinme, güzel koku, güzel ahlâk, her işin güzel yapılması, söz ve ses estetiği, isim vermede güzellik ve davranışlarda estetik boyut gibi çeşitli başlıklar altında değerlendirmeye çalıştık. Bu bölümde ayrıca Hz. Peygamber'in şiiire bakış açısını da ortaya koymaya gayret gösterdik.

Üçüncü ve son bölümde ise, ikinci bölümde ele almadığımız Hz. Peygamber'in yemesinden içmesine, oturmasından yürümesine, şakalaşmasından gülümsemesine, çevreye bakışından cennetle ilgili tasvirlerine kadar birçok alanlarda güzel olanla ilişkisinden bahsettik. Ayrıca bizzat kendi hayatında estetiğe ne ölçüde önem verdiğini göstermeye ve güzel şemailindeki estetik boyutları da tespit etmeye çalıştık. Araştırmamızı sonuç ve kaynakça ile tamamladık.

Çalışmamızın hazır hale gelmesinde kıymetli yardımlarını lüt-feden ve çalışmamı okuyup gerekli düzeltmeler için vakit ayıran değerli meslektaşlarım Yrd. Doç. Dr. Ali ARSLAN, Yrd. Doç. Dr.

Osman ORUÇHAN, Yrd. Doç. Dr. Osman MUTLUEL, Yrd. Doç. Dr. Ömer BAŞKAN, Yrd. Doç. Dr. Macit DEMİRER, Yrd. Doç. Dr. Nusret DEDE, Yrd. Doç. Dr. Resul ERTUĞRUL ve Öğrt. Gör. Hayati SAKALLI'ya teşekkür ediyorum. Bir teşekkür de fedakârlık ederek bu zorlu süreçte benden desteğini hiçbir zaman esirgemenen eşim ve çocuklarıma özverilerinden dolayıdır.

Gayret bizden, başarıya ulaştırmak Yüce Allah'tandır.

Dr. Hüseyin AKYÜZ

Ekim-2016 BOLU